

УДК 373.1(73)
С17

МЕРЕЖУВАННЯ ШКІЛ У США: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Самойлова Ю.І.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

У статті розкрито основні тенденції розвитку освіти в Україні. Визначено актуальність проблеми вивчення явища інноваційних шкільних мереж як педагогічного феномену, а також інноваційних шкільних мереж Сполучених Штатів Америки зокрема. Обґрунтовано причини успішного функціонування ІШМ у мережевому суспільстві XXI століття. Досліджено історію розвитку інноваційних шкільних мереж (ІШМ) в системі освіти Сполучених Штатів Америки. Виокремлено три етапи розвитку інноваційних шкільних мереж в історії американської освіти та описано особливості кожного з них.

Ключові слова: розвиток, інновації, інноваційні шкільні мережі, мережеве суспільство, система освіти, управління освітою.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, а особливо модернізації системи управління освітою.

Процеси децентралізації і деконцентрації в освітній системі стали основними тенденціями розвитку державно-громадського управління освітою, в результаті чого можна спостерігати такі позитивні зміни як зменшення ступеня централізації управління освітою, створення «горизонтальних» управлінських структур, делегування окремих повноважень у галузі управління освітою громадськості тощо. Питання діяльності інноваційних шкільних мереж є актуальною проблемою в контексті модернізації освітньої системи України, адже для підвищення якості діяльності освітньої системи необхідно поєднувати горизонтальні та вертикальні освітні структури і саме інноваційні освітні мережі є одним із шляхів досягнення таких зв'язків.

Однією із важливих причин існування та успішної діяльності інноваційних шкільних мереж є мережевий тип суспільства, що став провідним у XXI столітті, головною ознакою якого є інноваційний характер діяльності. У мережевому суспільстві лише структури з мережевим типом зв'язків можуть успішно існувати, оскільки вони є більш рухливими, здатними адекватно реагувати на постійні зміни оточуючого середовища, впроваджувати нові інноваційні технології для задоволення потреб суспільства. Саме інноваційні шкільні мережі (ІШМ) є однією із найважливіших і найпопулярніших організаційних форм запровадження інновацій в освіті.

Вивчення досвіду США як однієї із країн-лідерів по запровадженню інновацій є надзвичайно важливим для розвитку вітчизняної системи освіти. Вивчення історії виникнення та розвитку ІШМ допоможе краще зрозуміти їх сутність та особливості як педагогічного феномену. Проте питання розвитку ІШМ в історії американської

освіти є недостатньо вивченим та чітко описаним, що і зумовило вибір даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку інноваційних шкільних мереж у Сполучених Штатах Америки не знайшло детального висвітлення у дослідженнях вітчизняних та російських науковців. У сучасній вітчизняній компаративістиці проблеми інноваційного розвитку американської системи освіти розглядалися у дослідженнях таких науковців як Ю. Алфьоров, І. Ветрова, Б. Вульфсон, О. Джуринський, О. Локшина, З. Малькова, М. Нікітін, І. Радіонова, А. Сбруєва, М. Шутова ін. Деякі характеристики зарубіжних інноваційних шкільних мереж знайшли висвітлення у працях М. Бойченко, Н. Крилової, І. Римаренко, А. Русакової, А. Сбруєвої, А. Цирульникова, І. Чистякової та ін. Вивчення окремих аспектів процесу реформування середньої освіти в США займалися М. Шутова, Т. Шершньова та ін. Певними аспектами в історії розвитку американської педагогічної думки займалися В. Коваленко та Н. Кравцова (діяльність Дж. Дьюї та вплив його ідей на становлення шкільної освіти в США).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на певні напрацювання стосовно питання існування інноваційних шкільних мереж в американській системі освіти, питання розвитку інноваційних шкільних мереж в Сполучених Штатах Америки не стало предметом детального вивчення та не отримало належного освітлення в науково-педагогічній літературі, що і зумовило вибір даної проблеми.

Мета статті – прослідкувати генезис розвитку інноваційних шкільних мереж в історії американської освіти. Для досягнення даної мети були поставлені відповідні завдання: проаналізувати історію розвитку середньої освіти в США та визначити її етапи; охарактеризувати етапи та з'ясувати особливості розвитку ІШМ на кожному з них. Використання методів аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення, а також порівняльно-історичного та хронологічного методів дозволило досягти успішного виконання завдань, тобто визначити та схарактеризувати етапи розвитку ІШМ.

Виклад основного матеріалу. Розвиток та інтенсивне поширення мереж інноваційних навчальних закладів у США в 90-х рр. XX – на початку XXI ст. спричинено певними змінами у

сфері управління освітою, а саме централізаційно-децентралізаційними тенденціями у цій сфері.

Освітні мережі, об'єднані спільною інноваційною ідеєю та діяльністю існували й раніше, зокрема ще на початку XX ст. в Європі та США існувало «Міжнародне об'єднання нових шкіл», яке координувало діяльність інноваційних навчальних закладів [4, с. 154].

На підставі аналізу наукової літератури можна виокремити три етапи у розвитку інноваційних шкільних мереж у системі середньої освіти Сполучених Штатів Америки:

1) кінець XIX – початок XX ст. Це період в освіті, для якого характерний бурхливий розвиток реформаторських педагогічних течій та концепцій, спроби реформувати шкільну освіту. Реформаторський рух був викликаний науково-технічною революцією, демократичними процесами у суспільному житті, розвитком наукових досягнень у сфері вікової психології [1, с. 8]. Потрібна була нова школа, яка б, на думку реформаторів, повинна була не лише дати учням книжні знання, але й через практичну діяльність підготувати до оволодіння професією. В США рух за освітні реформи отримав назву «прогресивізм»; в Європі він розвинувся під назвою «нове виховання» [2, с. 244]. У США цей рух був започаткований відомим американським педагогом та філософом Джоном Дьюї (1859-1952). Він є засновником першої експериментальної школи-лабораторії при Чиказькому університеті (1895 р.). Методика, за якою працював Дж. Дьюї, поширювалася ще на кілька шкіл, тобто можна говорити про певну освітню мережу, що була об'єднана спільною методикою. У мережі шкіл, що працювали за системою Дж. Дьюї, можна прослідкувати, що основною формою організації навчання були «інтегровані» заняття, переважали активні методи навчання (проблемний, самостійна робота учнів, «метод відкриттів» тощо), оптимальні умови для особистісного й громадянського саморозвитку й самореалізації дитини (організація ситуацій успіху, формування навичок соціальної комунікації, стимулюючого навчального середовища та ін.). Така організація навчання мала реформаторський характер.

Інноваційність діяльності видатного педагога полягала в тому, що він сформував нову філософію освіти, яка ґрунтувалася, на думку українського дослідника В. Коваленка, на ідеях «прагматизму, педоцентризму, демократизації освіти та соціалізації особистості, обґрунтування умов самореалізації учня і вчителя, гуманізації взаємин між педагогом та вихованцями» [2, с. 248].

Розвиток ідей прогресивної педагогіки, заснованої Дж. Дьюї, пов'язаний з іменем Елен Паркхерст. На початку XX століття виникла система індивідуалізованого навчання, так званий Дальтон-план, назва якого походить від американського міста Дальтон (штат Массачусетс). Автор цієї методики – педагог Елен Паркхерст – запропонувала її як альтернативу урокам зазубрювання та опитування. При організації роботи за даним планом учням давалася свобода як у виборі навчальних предметів, так і у користуванні вільним часом. Учень отримував від учителя-наставника вказівку як йому краще спланувати свою роботу на день, а потім працював

самостійно. Особлива увага приділялась обліку роботи учнів, що здійснювався за допомогою системи облікових карток. Роль учителя зводилася до ролі консультанта. Елен Паркхерст проводила досліду роботу за цією системою в різних школах, тобто існувала ціла мережа шкіл, які працювали за Дальтон-планом.

Таким чином, в кінці XIX – на початку XX століття, у часи педагогічного прогресивізму, уже функціонували певні освітні мережі, які можна вважати інноваційними у зв'язку з тим, що в них вперше запроваджувалася та чи інша методика, педагогічна ідея. Такі школи були «вузлами» єдиної мережі застосування інноваційного досвіду.

2) 80-ті рр. – 90-ті рр. XX ст. Кінець 70-х – початок 80-х років XX ст. вчені вважають піком кризи освіти у США. Її причиною став «інформаційний вибух». У цей час різко знизилася (за об'єктивними показниками) якість шкільної освіти, оскільки її цілі залишилися зорієнтованими на засвоєння швидко зростаючого потоку інформації. Даний факт настільки стурбував широкі кола громадськості, що з'явився такий відомий документ як доповідь американського уряду «Нація в небезпеці», основоположні ідеї якої започаткували нову ідеологію освіти, що стала основою реформацийних процесів наступних тридцяти років. Завдяки цьому документу «шкільництво підтвердило на тривалий час статус національного пріоритету, а освітні реформи стали справою спасіння нації» [3, с. 69]. Дана доповідь спонукала педагогів та провідних теоретиків освіти до безпрецедентного потоку освітніх ініціатив. У квітні 1991 року Департаментом освіти була розроблена нова національна стратегія розвитку освіти, що отримала назву «Америка 2000». Однією із принципових особливостей, покладених в основу цієї стратегії, стало створення принципово нового типу навчальних закладів – Нових американських шкіл. Змістовим центром нової національної освітньої стратегії стала системна реформа школи. Заступник Секретаря Департаменту освіти США М. Сміт та науковець зі Стенфордського університету Д. О'Дей наголошували на тому, що слід нарешті відійти від часткового підходу до здійснення освітніх реформ і перейти до системних змін, у яких «провідну роль повинні відіграти централізовані елементи системи, а саме – штати, які повинні забезпечити умови для змін не тільки у «невеликій жменьці» шкіл, але у переважній їх більшості» [6, с. 235]. Наведені вище наукові висновки спонукали штати до запровадження нових форм та методів навчання, які б сприяли покращенню результатів освітньої діяльності. Значні зусилля було докладено до розробки технологій поширення інноваційних ідей, серед яких найбільш плідною було визнано мережеву технологію.

Найбільш популярні інноваційні шкільні мережі у США, що мають як загальнонаціональний статус (наприклад, «Вибір Америки», «Пайдейя» М.Адлера, «Коаліція важливих шкіл», «Успіх для всіх» тощо), так і міжнародний (мережа «Успіх для всіх» має свої закордонні філії), були створені саме в цей час.

Важливим чинником у розвитку інноваційних шкільних мереж, характерним для даного періоду

ду, стало поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які уможливили створення могутніх інформаційних баз методичної підтримки новаторів. Разом з тим засновники ІКТ підкреслюють, що інноваційні шкільні мережі не перетворюються на віртуальні: це реальне знання.

3) кінець ХХ – ХХІ ст. – сучасний етап розвитку інноваційних шкільних мереж. Одна із причин, що спричиняє подальший активний розвиток та поширення інноваційних шкільних мереж в США в цей час – це розвиток мережевого суспільства. Революція інформаційних технологій, процеси глобалізації, інтернаціоналізація культурного життя людства, розвиток економіки знань сприяли формуванню нового типу суспільства – мережевого. Мережеві структури стають провідним фактором інноваційного розвитку освіти. Структури лише такого типу можуть краще пристосуватися до постійних змін умов життя і вчасно відреагувати на виклики суспільства чи мережевої організації. Як зазначає провідний український науковець А.А. Сбруєва, розвиток мережевого суспільства (або суспільства знань) «сприяв появі нових способів мислення, державної політики та адміністративних відносин, а також створенню нових соціальних форм структурної взаємодії, серед яких чітко виокремлюються інноваційні освітні мережі» [5, с. 289]. Відбуваються постійні зміни в суспільстві, що стають причиною освітніх нововведень. Поява суспільства знань сприяла розвитку нових способів мислення, створенню нових соціальних форм взаємодії, однією із яких стали інноваційні

шкільні мережі. Крім того, ХХІ століття вимагає від учнів бути готовим до життя та діяльності в часи змін, а підготувати таких учнів освітні установи з ієрархічною структурою не в змозі, що також є причиною розвитку ІІІМ, які є більш гнучкими та рухливими.

Висновки і пропозиції. Таким чином, в результаті дослідження питання історії розвитку інноваційних шкільних мереж в історії американської освіти можна виділити три етапи, що визначаються такими характеристиками: 1) мережі часів педагогічного прогресивізму (кінець ХІХ – початок ХХ століття): ідеї реформаторської педагогіки; вплив прогресивізму як провідної течії в американській педагогіці даного періоду; 2) мережі, спрямовані на підвищення якості освіти для всіх (80-ті – 90-ті рр. ХХ ст.) – якісно новий етап реформ в американській системі освіти, що об'єднали зусилля провідних лідерів та теоретиків освіти задля досягнення високої якості освіти для всіх; розвиток інформаційно-комунікативних технологій як додаткового важливого чинника у розвитку ІІІМ; 3) мережі, спрямовані на задоволення потреб мережевого суспільства (кінець ХХ – ХХІ ст.): потреба в освітніх інноваціях, в неперервності навчання, створення нових соціальних форм взаємодії, серед яких у сфері освіти виокремлюються інноваційні шкільні мережі.

Розвиток та поширення інноваційних шкільних мереж є результатом послідовної політики американського уряду у сфері освіти, а існування інноваційних шкільних мереж у наш час є відповіддю на вимоги суспільства ХХІ століття.

Список літератури:

1. Коваленко В.О. Педагогічні ідеї Дж. Дьюї та їх вплив на педагогічну теорію й практику в Україні (20-ті роки ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Володимир Опанасович Коваленко; АПН України. Ін-т педагогіки. – К., 2000. – 19 с.
2. Коваленко В.О. Філософія освіти у спадщині Дж. Дьюї // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: НДУ, 2011. – № 10. – С. 244-249.
3. Сбруєва А.А. «Нація у небезпеці»: двадцять років американської освітньої реформи // Педагогічні науки. – Суми: СумДПУ, 2003. – С. 68-76.
4. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англослов'янських країн в контексті глобалізації (90-ті рр. ХХ – поч. ХХІ ст.): Монографія. – Суми: ВАТ «Сумська обласна друкарня». Видавництво «Козацький вал», 2004. – 500 с.
5. Управління інноваційним розвитком освіти у суспільстві ризику: [монографія] / [за ред. проф. А.А. Сбруєвої]. – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2012. – 460 с.
6. Smith M.S., O'Day J.A. Systemic school reform // Politics of Education Association Yearbook, 1990. – P. 233-267.

Самойлова Ю.І.

Сумской государственной педагогический университет имени А.С. Макаренка

СОЗДАНИЕ СЕТЕЙ ШКОЛ В США: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация

В статье раскрыты основные тенденции развития образования в Украине. Определена актуальность проблемы изучения явления инновационных школьных сетей как педагогического феномена, а также инновационных школьных сетей США в частности. Обоснованно причины успешного функционирования инновационных школьных сетей в сетевом обществе XXI века. Исследована история развития инновационных школьных сетей в системе образования Соединенных Штатов Америки. Выделены три этапа развития инновационных школьных сетей в истории американского образования и описаны особенности каждого из них.

Ключевые слова: развитие, инновации, инновационные школьные сети, сетевое общество, система образования, управления образованием.

Samoilova Yu.I.

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

NETWORKING OF THE USA SCHOOLS: HISTORICAL ASPECT

Summary

The main tendencies of development of education in Ukraine are mentioned in the article. The actuality of the problem of the American innovative school networks study as a pedagogical phenomenon is described, as well as innovative school networks of the United States of America in particular. The reasons for successful functioning of innovative school networks in the network society of the XXI century are grounded. The history of innovative school networks development in the system of education of the United States of America is studied. Three phases of innovative school networks development in the history of American education are distinguished. The characteristics of each of three stages of development are described.

Keywords: development, innovations, innovative school networks, network society, system of education, management of education.

УДК 378"192-196(477)

НАВЧАННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МІНІСТЕРСТВА ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ В УКРАЇНІ У 1920-60 РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ, ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗМІСТ

Скляренко І.Ю.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті представлена загальна характеристика змісту навчання у навчальних закладах Міністерства шляхів сполучення в Україні у 1920-60 рр. ХХ ст., формування змісту освіти у довоєнний та повоєнний періоди внаслідок об'єктивних і суб'єктивних чинників, збільшення кількості навчального часу на загальноосвітні дисципліни, особливо протягом першого і другого року навчання.

Ключові слова: спеціалізація та ідеологізація, основні тенденції змісту освіти, загальноосвітня тенденція, довоєнний та повоєнний періоди, збільшення кількості навчального часу на загальноосвітні дисципліни, перший і другий рік навчання.

Постановка проблеми дослідження: На підставі вивчення численних архівних справ та інших історичних матеріалів довести про те, що у довоєнний період у формуванні змісту освіти спостерігалися дві провідні тенденції – монотехнічна та загальноосвітня, причому остання виявляла себе досить слабо внаслідок кількох об'єктивних і суб'єктивних чинників. У повоєнний період загальноосвітня тенденція стала виявлятися суттєво сильніше, наслідком чого стало збільшення кількості навчального часу на загальноосвітні дисципліни, особливо протягом першого і другого року навчання.

Мета статті полягає в наданні характеристики змісту навчання у навчальних закладах Міністерства шляхів сполучення в Україні у 1920-60 рр. ХХ ст., з'ясуванні особливості структури змісту навчання у середніх навчальних закладах Міністерства шляхів сполучення, виділити загальноосвітній, загально-технічний, спеціальний цикли, співвідношення яких обґрунтовано від першого до четвертого року навчання. Довести, що зміст освіти загалом відповідає соціальному замовленню на кваліфікованого працівника залізниці – механіка, техника, машиніста паровоза тощо.

Виклад основного матеріалу. Зміст професійно-технічної освіти завжди зумовлювався суспільними вимогами до рівня кваліфікації кадрів від-

повідної галузі. Тому залізничні навчальні заклади послуговувалися переліком навчальних предметів, виробничих практик та інших форм організації діяльності, які б таким вимогам відповідали.

У 20-30-х рр. ХХ століття спостерігаються дві основні тенденції добору змісту освіти в залізничних навчальних закладах, а саме: *монотехнічну* тенденцію, згідно з якою у процесі навчання учням треба було засвоїти вузькоспеціальні знання, необхідні для роботи на конкретному робочому місці в системі залізничного господарства; при цьому темпи підготовки фахівців (механіків, техніків, будівельників та ін.) прискорювалися, а навчальні програми – навпаки, містили дедалі меншу кількість загальноосвітніх предметів; *загальноосвітню* тенденцію, за якою особлива увага зверталася на надання загальноосвітніх знань; випускники технічних училищ в такому разі мали більше шансів на вступ до політехнічних вищих навчальних закладів.

Друга тенденція у довоєнний період виявляла себе досить слабо, і українська дослідниця Н. Іванцова вбачає у цьому дві основні причини: об'єктивні – нестача коштів, відсутність базової освітньої підготовки учнів, низький рівень підготовки викладацького складу, нестача навчально-методичного забезпечення діяльності технічних училищ; суб'єктивні – негативне ставлення